

LITTERATUR

BIRGER HAGÅRD:

Ett parti förändras

Per Albinsson har skrivit en intressant avhandling om förändringar i moderaternas riksorganisation 1960–85. Han analyserar dels "strukturella förändringar", dvs sådana som rör uppbyggnad, sammansättning och verksamhet inom de centrala partiorganen och riksorganisationens kansli, dels också partiets namnbyte i januari 1969. Detta ses som ett led i den förnyelse, som också tog sig uttryck i reviderade stadgar och ett nytt handlingsprogram.

Per Albinsson: **Skiftningar i blått**
Lunds Universitet 1986

Vilka strukturella förändringar rör det sig då om? Högerpartiets riksstämma hade 1950 antagit nya stadgar, som blev föremål för grundläggande förändringar 1964 och 1969. Revisionen 1969 orsakades främst av den pågående författningsreformen med treåriga mandatperioder men också av kommunindelningsreformen. Fram till 1978 blev stadgarna alltmer komplicerade. 1984 blev de kortare och enklare. De användes som ett instrument för att förenkla organisationen, konstaterar Albinsson.

Partistämman (fram till 1969 benämnd riksstämma) är partiets högsta organ. Sedan 1954 är den i huvudsak offentlig, något som partiet var först med att införa i landet. 1967 tillämpades för första gången ett system med utskott, som utarbetar förslag till stämmobeslut, något som dock inte finns omnämnt i stadgarna. 1969 utvidgades rätten att motionera till samtliga partimedlemmar, vilket lett till en kraftig ökning av antalet motioner. Vid 1984 års stämma i Stockholm sjönk dock antalet motioner kraftigt. Orsaken

till detta tas inte upp av Albinsson. En sannolik förklaring är dock, att huvudintresset fokuserades på ett nytt handlingsprogram, som varit föremål för flera remissomgångar.

Albinsson konstaterar, att i nio fall av tio anslöt sig partistämman till partistyrelsens linje. Men därmed är inte sagt, att partistyrelsen har en fullständig kontroll. Det viktiga är, att partistyrelsen överhuvudtaget har röstats ned och alltså kan få en majoritet emot sig. För att undvika detta har partistyrelsen ofta föreslagit, att inget reellt beslut skulle fattas; motionen skulle sändas vidare till något internt organ för ytterligare begrundan. Den vanligast förekommande "papperskorgen" har varit riksdagsgruppen. 1981 reagerade emellertid partistämman mot detta "ofog", varefter partistyrelsen allt oftare har föreslagit klara beslut – bifall eller avslag.

Under 1960-talet diskuterades sällan organisatoriska eller finansiella frågor i partistyrelsen. Dessa hänsköts i stället till förvaltningsutskottet (FU). Detta skedde medvetet (såvitt jag minns från min tid som HUF-ordförande 1963–65) för att ge partistyrelsen mer tid till politiska överväganden; inte minst borgerlig samverkan och Mbs upptog en stor del av sammanträdestiden. Efter valrörelsen 1968 och den ekonomiska katastrof denna förde med sig, ett driftunderskott på nära fyra miljoner kronor, fastställdes uttryckligen för första gången i 1969 års stadgar partistyrelsens ansvar för ekonomin. Samtidigt avskaffades FU. I stället skulle partistyrelsen inom sig utse ett arbetsutskott, bestående av ordförandena i partistyrelsen, ungdoms- och kvinnoförbundet samt fyra av de stämموvalda le-

damöterna. Bland dessa fyra skulle en ordförande i AU hämtas, om inte partiordföranden önskade ifrågakomma. Albinsson konstaterar, att ett brott mot stadgan skett i och med att partiets andre vice ordförande Eric Krönmark (självskrivnen ledamot och ej bland de fyra stämموvalda) var ordförande i AU 1971–81.

Denna arbetsfördelning hade rekommenderats av partistämman och utgjorde som Albinsson uttrycker det "ett i varje fall halvt steg i riktning mot den norska och engelska modellen med separata politiska och organisatoriska ledare". Något nytt var det dock inte fråga om. Under Fritjof Domös tid som partiledare (1944–50) hade andre vice ordföranden Jarl Hjalmarson haft huvudansvaret för organisationen. Våren 1986 skedde en liknande uppdelning, då förste vice ordföranden Lars Tobisson övertog ordförandeskapet i AU. En uppdelning av ordförandeskapet i en organisatorisk och en politisk del hade också aktualiserats vid partiledarskiftena 1961 och 1965 och diskuterats under Yngve Holmbergs tid som partiledare. 1959 hade vidare Hjalmarson föreslagit en fusion mellan högerpartiet och folkpartiet med Bertil Ohlin som politisk och Hjalmarson som organisatorisk ordförande. Anbudet avvisades.

Det centrala partikansliet förstärktes under tiden 1960–85. Men detta behöver inte ses, menar Albinsson, som en ökad partibyråkratisering utan i stället som en

förutsättning för en ökad medlemsaktivitet och ett större medlemsinflytande genom den bättre service, som på detta sätt kunnat erbjudas, bla det kraftigt ökade antalet kommittéer inom partiet.

Albinsson tar också upp frågan om namnbytet från Högerpartiet till Moderata Samlingspartiet. 1965 hade riksstämman uppdragit åt en kommitté att utreda namnfrågan. Denna hade efter en omfattande remissomgång kommit fram till, att det inte var aktuellt med något namnbyte. Likafullt beslutades om ett sådant vid en extra partistämma i januari 1969. Det hela skedde inte utan en viss dramatik och måste ses mot bakgrund av den allmänna turbulens, som drabbade partiet under 1960-talet. Beteckningen Moderata Samlingspartiet var i och för sig ett gammalt förslag; det hade varit uppe till diskussion redan 1904. Orsaken till namnbytet låg – som Albinsson beskriver – bla i att massmedia, främst televisionen excellerade i att ge beteckningen "höger" en allmänt dålig klang. Det är väl därför som televisionen i somras, 17 år efter namnbytet, åter talade om "högern", då Moderata Samlingspartiet avsågs.

Albinssons slutsatser blir, att externa faktorer som författningsreformen, kommunindelingsreformen, införandet av partistöd, debattklimatet och fördelningen av partisympatierna påverkat förändringarna i partiorganisationen. Men också interna faktorer som ekonomin och medlemsutvecklingen har spelat in.